Ἔτσι κ' ἐμεῖς εἴμαστ' ὁ καλὸς σπόρος ποὺ θὰ ξαναγεννήσει τὴ φυλή μας. Εἴμαστε λίγοι· «ὀλίγον ἐστὶ τὸ καλὸν πανταχοῦ καὶ τίμιον», εἶπε ὁ Ἀριστοφάνης γιὰ τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων ὅταν εἶχε πρωτοφτάσει στὴν Ἀθήνα ὁ σπόρος τους. Ἂς μὴ χάνει ὁ καλός μας γιατρὸς τὸν καιρό του γιὰ νὰ ἕβρει ἂν ἔχομε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἐλάττωμα. Κι ἂν τὸ ἀπόδειχνε, τίποτις δὲ θὰ ἀπόδειχνε. Οἱ ἐσωτερικές μας δυσαρμονιές, ἂν ὕπαρχαν, κι ἂν εἶταν Ἐλόγου του σὲ θέση νὰ τὶς ἰδεῖ, θάταν γιὰ μᾶς... Γιὰ τὴ φυλή μας ἐμεῖς εἴμαστε οἱ ξεχωριστοί, οἱ διαλεχτοί, οἱ ἥρωες... Εἴμαστε δυσανάλογοι ἀκόμα γιὰ τοὺς τριγυρινούς μας. Μὰ γιὰ τὴ δυσαρμονία φταῖν ἀρτοί. Ἂς προσέξει ὁ κ. Μ. ἂς καταλάβει. Καιρὸς πιά, ὅτι γιὰ κάτι ἄλλο πρόκειται παρὰ γιὰ νέες λέξες καὶ γι' ἀνορθογραφίες.

Ὅταν ὁ Roland ὑπουργὸς πιά, παρουσιάστηκε στὸ Λουδοβίκο XVI μὲ ροῦχα ἀπὸ τσόχα ἁπλῆ καὶ μὲ σκαρπίνια δίχως φιοῦμπες, ὁ τελετάρχης σήκωσε τὰ χέρια του στὸν οὐρανὸ σὰ νάθελε νὰ πεῖ τὶ νέες λέξες! τὶ ἀνορθογραφίες! ὁ ταλαίπωρος δὲν εἶχε καταλάβει ὅτι ὅλα πιὰ τριγύρω του εἶχαν ἀλλάξει. Νὰ πῶς κι ὁ κ. Μ. κατάντησε πορτιέρης καὶ τελετάρχης στοὺς ὀμπρελλοφόρους προμάχους τῶν «Πατρίων». Σὰν τοὺς γιατροὺς τοῦ Μολιέρου τοῦ φωνάζουν κρατώντας τὸ χορὸ

dignus dignus est intrare
in nostro saneto corpore.

Μιὰ γεναί' ἀπόφαση καὶ μπορεῖ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τέτια ντροπή.

Ἂς κλώσει τρίχα κατσικίσια κι ἂς ὑφάνει μ' ἀφτὴ ἕνα γερὸ σακί, μιὰ βασταγεριά, ὅπως τὴ λέν ἐδῶ στὴ Θράκη. Ἂς τὴ γεμίσει μὲ τὴν ὀρθογραφία ποὺ τοῦ μάθαν κι ὅταν θάναι συναγμένοι στὸ Πρυτανεῖον οἱ λεγάμενοι, ἂς τοὺς στείλει τὸ πεσκέσι. Ὡς τώρα ἔκανε τιμὴ στὸ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιο, ὅπως εἶπαν τὰ φύλλα· καιρὸς νὰ τιμήσει καὶ τοὺς προγόνους του.

Πόλη. Ἀπρίλης 1905

ΦΩΤΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ
γιατρὸς

ΚΑΒΑΛΛΑΡΗΣ

— Καβαλλάρη, πάνω σταῖ
Τὸ γοργό, στὸ μονοπάτι
Ποῦ προβαίνεις; καὶ ποῦ πᾶς;

Καβαλλάρη, τὰ σκοτάδια
Σὲ κυκλώνουν· στὰ ρημάδια
Τί γυρεύεις; τί ζητᾶς; —

— Στοῦ ψηλοῦ βουνοῦ τὴ ράχη,
Μέσ' στὴν ἐρημιὰ μονάχη
Ἡ καλή μου μένει ἐκεῖ.

Ἀπ' τὸ δράκοντα κλεμμένη,
Λυώνει σιδεροδεμένη
Μέσ' στὴ μαύρη φυλακή.

Γιὰ τὸ ἀτίμητο τὸ ταῖρι,
Θὲ νὰ χώσω τὸ μαχαῖρι
Μέσ' στοῦ δράκου τὴν καρδιά.

Κι' ὅταν θὰ γυρνῶ στὴ χώρα,
Θὰ βαστῶ, χαρούμενη ὥρα,
Τὴν καλὴ στὴν ἀγκαλιά.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Γιὰ τὸ θέατρό μας καὶ γιὰ μιὰ τραγωδία

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ περασμένο φύλλο)

Ἀπὸ τὴ ζωή μας νὰ βγῇ καὶ τὸ θέατρό μας.(1) Παρακαλῶ νὰ μὴν παρεξηγηθοῦν τὰ λόγια μου τοῦτα καὶ νὰ νομίσῃ κανένας ὅτι γυρεύω νὰ κλειστοῦμε μέσα στὸ στενότατο κλουβὶ τοῦ μισόξενου ἐθνισμοῦ καὶ νὰ μὴν κοιτάζουμε καθόλου γύρω μας τί γίνεται στὴν τέχνη, νὰ μὴ βλέπουμε μὲ πιὸ καινούργιο πρόσωπο παντοῦθε ξεπροβάλλει, παρὰ ζαρωμένοι στὸ καβούκι μας σὰν τὶς χελῶνες νὰ μένουμε κουφοὶ σ' ὅ,τι ὄμορφο μᾶς κράζει. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἄλλη ἄρνηση τῆς ζωῆς, γιατὶ δείξιμο ζωῆς εἶναι ἡ ζήτηση καὶ φυσικὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ γυρεύῃ πάντα τὸ νέο καὶ νὰ μὴν εὐχαριστιέται μονάχα μὲ τὰ παλιά. Καὶ κάθε ἀληθινὸς καὶ δημιουργικὸς ποιητὴς θέλει νὰ πλάσῃ δικά του καὶ λέει πάντα μὲ τὸ μυαλό του, κι ἂν δὲν τοὺς ξέρῃ τοὺς δείχνει ἀληθινοὺς μὲ τὸ ἔργο του τοὺς στίχους τοῦ παλαιοῦ Τιμόθεου :

Οὐκ ἀείδω τὰ παλαιά.
Καινὰ γὰρ μάλα κρείσσω.
Νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει,
Τὸ πάλαι δ' ἦν Κρόνος ἄρχων.
Ἀπίτω Μοῦσα παλαιά. (2)

Συμπέρασμα· νὰ πλάθουμε νέο δικό μας κι ἂν τύχῃ νὰ πάρουμε ἀπὸ τὸ ξένο νὰ ξεδιαλέγουμε μὲ προσοχὴ κεῖνο ποῦ μᾶς χρειάζεται καὶ ποῦ ταιριάζει στὴν ἐθνική μας ψυχή. Νὰ κεντρόνουμε δηλ. στὸ ἑλληνικὸ πνευματικὸ δέντρο τὸ Εὐρωπαϊκὸ μὲ τρόπο ποῦ νὰ βεβαιόνῃ τὸ δημιουργικὸ δυνάμωμα.

—

Ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλήτερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς μας καὶ τοῦ κόσμου ὅλου, ὁ Βάγνερ, ὅταν ἔβανε μὲς στὸ μυαλό του τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου του ἔργου, τὴν κοινωνία γύρω του μελέτησε κ' εἶδεν. Ἄκουσε τοὺς στεναγμούς της, τὶς βλαστήμιες της πρὸς τὴ ζωή· ξάνοιξε μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του τὸ βαθύτερο πόνο της· ἔνοιωσε τὴν κρυφή της λύπη, γιατὶ πουθενὰ δὲν ξεχώριζε τὴν ἐλπίδα καλητεροσύνης. Κ' εἶπε μὲ τὸ ἔργο του νὰ γνωρίσῃ σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀπελπισμένους, σ' ὅλους τοὺς λατρευτάδες τοῦ θανάτου, τὴ γλύκα τῆς ζωῆς, νὰ δυναμώσῃ τὴν πίστη τους καὶ νὰ τοὺς φέρῃ τὴν ἠθικὴ γιατριά. Τί ἔκαμε ; (3) Στὴν παράδοση ἔτρεξε. Καὶ νὰ πῶς ἡ τετραλογία τοῦ «Δαχτυλιδιοῦ τῶν Νιβελοῦγγεν» ἀνοίγει διάπλατες τὶς θύρες τοῦ κόσμου, ποῦ οἱ πονεμένες ψυχὲς λαχταροῦσαν. Τοὺς δείχνει ὁ Βάγνερ τὴν ὀμορφιὰ μὲ τὴν εὐαγγελικὴ ἀγάπη θρεμένη, γιὰ γιατρισσὰ τους. Γίνεται ἐπαναστάτης στὴν τέχνη καὶ τὰ ὅπλα του τὰ παίρνει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς φυ-

(1) Κάποιο δρόμο καινούργιο στὸ κοινωνικὸ δρᾶμα δείχνει τὸ δρᾶμα τοῦ κ. Ταγκόπουλου «Ζωντανοὶ καὶ Πεθαμμένοι», ποῦ βγῆκεν ἀπὸ τὴ ζωή μας μὲ πρωτότυπο τρόπο.

(2) Th. Bergk.—Poetae Lyrici Graeci.—Τιμόθεος ἀπόσπ. 8.

(3) Δὲν ξετάζω τὸ μουσικὸ μέρος τοῦ ἔργου του, γιατὶ δὲν ξέρω ἀπὸ μουσική, παρὰ τὸ δραματικὸ καὶ τὰ λίγα μου αὐτὰ λόγια εἶναι ἡ κρίση μου γιὰ τὸ ἔργο του ἀπὸ ὅσα σκετικὰ διάβασα.

βέντες, τὰ μαντᾶτα, καὶ τῆς δουλειὲς τῶν ἀλλονῶν. Κ' ἐπέρνασε τὸν καιρό της νὰ κρένῃ καὶ νὰ ξεστομίζῃ σκόλια γιὰ κάθε τι. Ἡ μεγαλείτερη δουλειά της ἦτον νὰ λέῃ τραγουδάκια, νὰ βγάζει παραγκόμια γιὰ τὸν καθένανε.

Ἅμα ἔβγαινε τὸ πουρνὸ ἀπ' τὴν Ἐκκλησιά, ἀπὸ τὴ στερνὴ φορὰ ποῦ εἶχε ξαναρχίσει νὰ πηγαίνῃ, τὸ ἔστρωνε' ἐκεῖ στὰ σκαλοπατάκια, ὄχι μακριὰ 'π' τὸ σπίτι της, κ' ἔπιανε λακριντὶ μὲ τῆς γειτόνισσες. Τῆς καθημερινὲς ἔκανε καὶ τὴ ρόκα της, ἐδούλευε κ' ἡ γλῶσσά της, σὰν νὰ ἔκαναν ζευγάρι τὰ δυό. Τῆς Κυριακές, ποῦ ἔβλεπε καὶ πλειότερον κόσμο (γιατὶ τὸ στερνὸ κατηφορικὸ καλδερίμι, ἦτον πρῶτο σοκάκι κατὰ τὸ γιαλό, δίπλα στὴν πιάτσα) ἄλεθε τὸ διπλὸ ἡ γλῶσσά της.

Ἂν ἔβλεπε κανένα μαραγκὸν τοῦ ταρσανᾶ στολισμένον, μὲ γαλάζια γιαλιστερὴ βράκα, μὲ τὸ φέσι κατακόκκινο, καὶ μακριὰ φούντα, ἔλεγε· «Κόρδα καὶ φούντα, καὶ τᾶσπρα, ποῦν' τα;»

Ἂν ἐπερνοῦσε καμμιὰ νειόνυφη, μὲ ὁλόχρυσα κεντήματα καὶ ποδογύρια, ποῦ ἡ κορμοστασιά της δὲν τῆς ἐφαίνεταν τόσο νόστιμη· «Τί τέμπλα, τί ἀνέμη, θὰ 'πῶ; κουρμαντέλα, νὰ μὴν ἀβασκαθῇ, τὸ κορμί της!..»

Ἂν ἦτον κοντὴ καὶ χωρὶς μέση· «Τί κουβάρι εἶν' τοῦτο, μαθές ; πῶς δὲν τὴν ἐξεδίπλωσε ἡ μάνα της ; ...»

Ἂν ἦτον καμμιὰ ψηλὴ κι' ἄγαρμπη· «Δὲ σᾶς φαίνεται σὰ μανάλι μὲ τὴ λαμπάδα σπασμένη .... ποῦ τὸ πάει ὁ μπάρμπ' Ἀναγνώστης μπροστὰ ἀπ' τὸν παπᾶ, ποῦ θὰ πῇ τὸ «Σοφία, ὀρθοί» ;

Ἂν ἔβλεπε κανένα κορίτσι πολὺ μαυρειδερό. «Τὴν ἐπάτησε στὴν μπογιὰ οὐ Ἄραμ'ς (παραγκῶμι ἑνὸς βαφεῖα τοῦ τόπου).

Ἂν ἐπερνοῦσε κανένα ψηλὸ ὑποκείμενο· «Νύχτωσε, καὶ δὲν πρόφτασε νὰ χτίσῃ ἄλλο μισό· Χρειάζεται σκαλωσιὰ νὰ βάλῃ ὁ Ἀριφός (παρατσοῦκκλι τοῦ πρωτομάστορη, ποῦ σκάρωνε τὰ καράβια).

Καμπόσων ἀνθρώπων τὴ ζωὴ καὶ τὰ πάθια, τἄπαιρνε «κουτουριάρικα», καὶ τἄχε σκεδὸν μονοπώλιο, ἡ γρηὰ Μορισίνα. Ἐκεῖν' ἡ παροιμία ποῦ ἀκούσαμε ἀπ' τὸ στόμα της, «Τρεῖς ὀπ' σ' ἔχω,» κτλ, ἦτον μόνο συνέχεια χωρὶς τέλος. Ἕνα χρόνο πρίν, ὅταν εἶχε γείνῃ ὁ ἀρρεβῶνας, τοῦ ἴδιου τάντρόγυνου, εἶχε 'πεῖ· «Τὰ ὄρνια παντρεύουνται, καὶ τὰ στοιχειὰ βλογιοῦνται .... »

* * *

Μιὰ βραδειά, πρὸ χρόνων, ὅταν εἶχε βγῇ περίπατο ἕνα ζευγάρι ἀρρεβωνιασμένων, ὁποῦ ἡ μανάδες καὶ τῶν δυὸ κάτι παληὰ ψεγάδια εἶχαν, φαίνεται, στὴν ὑπόληψί τους, ἡ γρηὰ ἔξαρνα εἶχε ξεφωνίσει.

— Τί ταιριασμένο ἀντρόγυνο, νὰ σ' πῶ !

— Σὲ τί εἶνε ταιριασμένο, θειὰ Μορισώ ; τὴν ἐρώτησαν.

— Νά, πλειὰ π. . . . . ς γυιός, καὶ π . . . . ς θυγατέρα· ἀπήντησεν ἡ γερόντισσα.

* * *

Μιὰ χρονιά, εἶνε τώρα πολὺς καιρός, ὁ καινούργιος δήμαρχος ποῦ εἶχε γείνῃ στὸ χωριό, θέλοντας νὰ νεωτερίσῃ, ξώδεψε ὀλίγες χιλιάδες τοῦ Δήμου τοῦ ὀτωχοῦ, γιὰ νὰ κάμῃ λέει «ἀρτεσιανὰ φρέατα.» Ὕστερ' ἀπ' ὀλίγους μῆνες, τὰ ψευτοπήγαδα χάλασαν, κ' ἔγειναν ἄχρηστα. Ἡ θειὰ Μορισίνα, πῆγ' ἕνα βράδυ νὰ γεμίσῃ τὸ κανατάκι της, 'ς ἕν' ἀπ' αὐτά, καὶ δὲν ηὗρε νερὸ στάλα.

— Παλαβώσανε καὶ τὰ φτιάσανε· παλαβώσανε καὶ τὰ χαλάσανε ; εἶπε.

Θαρρῶ πῶς αὐτὸ ἦτον τὸ ἀπόφτεμά της τὸ τελευταῖο. Ὕστερ' ἀπὸ ὀλίγο, σχωρέθηκε.